

IDEA *List*

№4 (29) • 2025

- Філософія – мистецтво жити гідно
- Катерина Білокур. Шлях до мрії
- Давні стоїки – наш порятунок сьогодні

Журнал Культурної асоціації «Новий Акрополь»

ФІЛОСОФІЯ – МИСТЕЦТВО
ЖИТИ ГІДНО _____ 3
Інтерв'ю
з Антоном Мусуліном

СИМВОЛ ВОГНЮ _____ 11
Карлос Аделантадо

ЦИТАТА, ЩО ЖИВЕ ЗІ
МНОЮ _____ 12

ФІЛОСОФ ІГОР
КОЗЛОВСЬКИЙ: ШЛЯХ
ГЕРОЯ У ХХІ СТОЛІТТІ _____ 13
Надія Кульгава

ЩО ЧИТАЮТЬ СЬОГОДНІ:
КНИГИ ДЛЯ ЗМІСТОВОГО
ДОЗВІЛЛЯ _____ 16
Ольга Косянчук

ДАВНІ СТОЇКИ – НАШ
ПОРЯТУНОК СЬОГОДНІ _____ 18
Делія Гусман

КАТЕРИНА БІЛОКУР.
ШЛЯХ ДО МРІЇ _____ 21
Лідія Лейко

ПОЕЗІЯ _____ 26

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ

Головний редактор:

Антон Мусулін

Відповідальна за випуск:

Ольга Косянчук

Редактори:

Надія Кульгава, Ірина Обревко,
Ольга Герман

Коректори:

Олексій Марусяк, Тетяна Косянчук

Макетування:

Юлія Каменщикова

Філософія – це спосіб життя. Чому саме спосіб життя, а не лише розмірковування чи знання про вчення різних філософів?

Тому що покликання філософії – давати моральні орієнтири, формувати світогляд і сприяти самокорекції власної поведінки.

В інтерв'ю до Всесвітнього дня філософії Антон Мусулін говорить, що справжня мета філософії – допомогти нам покращити та піднести наше власне життя: «Важливо, щоб певні ідеї, принципи та моральні цінності не залишалися абстрактним інтелектуальним багажем, а по можливості, втілювалися на практиці, ставали способом життя».

Український філософ Ігор Козловський пише: «Ми не можемо, наприклад, навчити когось правильної поведінки, якщо ми самі не вдосконалюємося. Ми не можемо когось закликати до любові, якщо не вчимося самі любити».

Отже, цей номер присвячуємо філософії як внутрішньому шляху змін, практики і впливу на самого себе, – як це і було за часів Давньої Греції та Риму.

Ваша редакція ■

ФІЛОСОФІЯ – МИСТЕЦТВО ЖИТИ ГІДНО

ІНТЕРВ'Ю З АНТОНОМ МУСУЛІНОМ
ДО ВСЕСВІТНЬОГО ДНЯ ФІЛОСОФІЇ

■ Оксана Бовсуновська

До Всесвітнього дня філософії ми говоримо про те, як настанови філософів давнини допомагають сучасній людині орієнтуватися у світі, що швидко змінюється. Чому філософія знову стає способом життя? Як вона підтримує людину в кризах, де шукати сенси і як не загубитися в ритмі XXI століття? Про роль філософії у поворотні моменти історії та особистий шлях, присвячений пошуку мудрості, – інтерв'ю з Антоном Мусуліном, керівником школи філософії “Новий Акрополь” в Україні.

Французький філософ П'єр Адо писав, що в античності філософія була способом життя. Поясніть, будь ласка, що означає вести філософський спосіб життя у наш час?

Хоча кожна епоха має свою специфіку та відрізняється від інших епох, філософія як світогляд, уявлення про належне, про моральні та духовні цінності, в усі часи закликає нас жити відповідно до цих уявлень, до наших переконань.

Ми можемо констатувати, що в античну епоху для всіх філософських шкіл філософія була саме способом життя та духовною практикою. Потім часи змінилися і філософії відвели більш споглядальну роль: осмислення епохи, тимчасових явищ, священних текстів тощо, і вона перестає бути способом життя. А спосіб життя переходить у християнство – нову традицію, релігійну, а не філософську.

У XX столітті П'єр Адо та інші мислителі закликають нас не тільки розмірковувати про щось, а жити відповідно до наших уявлень про важливе, цінне і належне. Італійський філософ Джованні Реале у книзі «Мудрість давнини – ліки від бід нашого часу»¹ говорить, що сучасна людина думає про і працює для «тут і зараз». У минулому художники або філософи намагалися думати і працювати «назавжди», для вічності. Тому їхні послання актуальні для сучасної людини. Отже, Джованні Реале, як і П'єр Адо, констатує, що антична філософія на перше місце ставить людину та її здатність

ушляхетнювати життя. Бо питання, які порушує філософія, насамперед стосуються якості життя.

Звертаючись до античної філософії, Джованні Реале у настановах давніх філософів знаходить певні поради і ліки від проблем нашого часу. Йдеться про такі «хвороби», як нігілізм, який проголошує смерть Бога; уявлення, що єдиною справжньою формою знання є наука; панування ідеологій, які проголошуються політичною істиною; споживацький матеріалізм, атеїзм, агностицизм, а також криза гуманізму. Все це, врешті-решт, призвело до того, що сучасні люди ігнорують духовні цінності та сенс життя, питання «чому» і «для чого» вони живуть. В античну добу вмiли вивчати людину глибше, ніж сьогодні, оскільки прагнули досягнути не лише видиме, а й метафізичні основи людського існування. Існували різні школи, більшість з яких визнавали ідею безсмертя людської душі, а також те, що видимий світ є відображенням та проявом Божественної реальності, яка ховається за всіма феноменами. Тому в давнину було інше ставлення до філософії та людини.

¹ Переклад з італ.: Giovanni Reale. *Saggezza antica. Terapia per i mali dell'uomo d'oggi*

Крім згаданих нами сучасних філософів-платоніків, є багато інших, які підкреслюють актуальність стоїчної філософії та її духовних практик для сучасної людини.

Дуже важливо, щоб певні ідеї, принципи та моральні цінності не залишалися абстрактним інтелектуальним багажем, а по можливості втілювалися на практиці, ставали способом життя. Головна мета філософії – допомогти нам покращити та піднести наше власне життя.

Що означає бути філософом в наш час?

Я думаю, що сьогодні, як і раніше, вміння бути філософом ставить перед людиною певні виклики та вимоги. Люди, які жили дві тисячі років тому, мали, як і ми, свої проблеми – буденні, політичні, етичні, історичні. У кожен епоху людина опиняється в певних обставинах і має долати виклики своєї долі й часу, у якому живе. Тож і наша доба не є винятком.

Важливо, щоб певні ідеї, принципи та моральні цінності не залишалися абстрактним інтелектуальним багажем, а по можливості втілювалися на практиці, ставали способом життя. Головна мета філософії – допомогти нам покращити та піднести наше власне життя.

У ХХ та ХХІ століттях час пришвидшується, події розгортаються стрімко, світ безупинно змінюється. Один із головних викликів сучасної людини – знайти власний ритм, не нехтувати собою та власними моральними засадами. Це справжнє випробування для кожного, хто прагне жити філософськи: приймати певні ідеї, втілювати їх тут і тепер – у цьому часі у своєму житті.

Італійський філософ Джованні Реале зазначає, що одна з головних проблем нашого часу – ігнорування вищих цінностей. Ідеї Бога та безсмертя душі втратили ту значущість, яку мали в попередні століття.

Питання безсмертя душі можна розглядати у двох площинах: теоретично і з погляду прийняття цього постулату як життєво важливого орієнтира.

Ми не можемо довести, що душа безсмертна або смертна, але, займаючи певну позицію, ми відповідно до неї будемо власне жити. Для мене прийняття ідеї безсмертя душі означає не нехтувати собою, тим найкращим, що є в людині. А потім, коли прийде смерть, побачимо, що буде.

Отже, філософія пропонує нам цінності-орієнтири, які поступово перетворюються на спосіб життя.

На вашу думку, яка роль філософії у кризові моменти історії? Чи здатна вона допомогти людині та суспільству гідно пройти через поворотні точки?

Філософи завжди прагнуть осмислити те, що відбувається або вже відбулося. У ХХ столітті після Першої та Другої світових воєн помітно зріс інтерес до філософії. Це були величезні потрясіння для людства, загальна трагедія небачених масштабів. Тому філософи післявоєнного часу прагнули

осмислити життя людини, знайти і запропонувати духовні цінності, які допомагають подолати травми історії та скеровують у новому періоді.

Одним із важливих напрямів філософії стає філософія діалогу. Її головна ідея – сприймати іншу людину як самоцінність. Інший має викликати у нас цікавість і повагу, бути цінністю. Людина не має бути засобом для досягнення будь-чого, хоча ми часто – свідомо чи ні – використовуємо інших людей як засіб. Але інший є цінністю, тож заслуговує на увагу, визнання та дружбу. Інший має стати для нас «ти», а не «воно».

Криза констатує певну зміну. Саме слово «криза» походить з греки і пов'язане з ідеєю вибору та визначення. Цей період завжди «оголює» слабкості живої системи, протиріччя і прихова-

ні конфлікти, які є в ній. У людському світі всі кризи – політичні, економічні, соціальні, психологічні – виявляють слабкості в царині моралі та духовності. В античній юриспруденції слово «криза» означало всі фази суду, включно з винесенням вироку. Тобто це час суду над певними діями, свідчення того, що щось не так. І це «не так» потребує адекватної оцінки, щоб змогли винести вирок та знайти ліки.

Поворотні моменти – це часто періоди руйнувань, конфліктів, розрухи, внутрішнього пошуку та загубленості. Це час надломів, коли руйнуються старі форми, і водночас час шансів, що дозволяє глибоко осмислити речі, які ми могли ігнорувати або не думати про них.

Останні чотири роки Україна живе в постійному періоді кризи. Цей час виявив багато речей. Кожний із нас по-своєму реагував і реагує на ситуацію в Україні. Такі умови можуть робити нас слабшими, адже ми хвилюємося, живемо у постійній невідомості, не знаємо, на що сподіватися і коли все це закінчиться. Але цей період також дозволяє нам і вимагає від нас стати трохи сильнішими, подивитися на те, що відбувається, з іншої перспективи, не опускаючи руки, робити те, що під силу, і присвятити ча-

стину свого часу іншим людям – тим, хто потребує нашої підтримки. Турбота про іншу людину завжди допомагає подолати кризу.

Якщо кризи стаються дуже часто, це означає, що ми робимо неправильний вибір?

На особистісному плані, думаю, що так. Криза – це точка повороту. Життя вимагає адекватної реакції та оцінки ситуації, себе, власних можливостей та поставлених цілей. Якщо ми дуже ліниві та вперті, то згодом життя саме приводить нас в точку крутого і несподіваного для нас повороту. Ці точки дуже болісно проживаються людиною. Якщо в житті діяти адекватно, засвоювати життєві уроки та проходити через низку невеликих криз та змін, тоді можна уникнути багатьох великих криз.

Щороку в листопаді «Новий Акрополь» проводить заходи до Всесвітнього дня філософії. Чому важливо говорити про філософію і поширювати її?

Школа філософії «Новий Акрополь» з моменту свого заснування пропонує нам філософію у її значенні мистецтва жити як належить людині, і це мистецтво жити на рівні розуміння охоплює уявлення про світ, людину, її долю та призначення, а на рівні способу життя – дотримання певних моральних правил та норм, необхідних для досягнення згоди із самим собою та іншими людьми. В будь-якому випадку можемо констатувати, що в сучасному світі багато людей шукають філософські відповіді на життєво важливі питання та запити.

З 2005 року Всесвітній день філософії відзначається у державах-членах ЮНЕСКО по всьому світу щорічно у третій четвер листопада. Головна мета цього святкування – зробити філософію ближчою кожному. Було б добре, якби філософії та філософському формуванню особистості приділяли більше уваги, насамперед у школах та університетах, і не лише. Сьогодні існує багато способів, що дозволяють долучити людей до філософської спадщини і підкреслити важливість поширення філософської освіти як сьогодні, так і для майбутніх поколінь.

ремесла та засвоєння певних умінь технічного характеру. Це і є головна ідея філософії.

Ваш особистий філософський шлях триває вже близько 50 років. У 1991 році Ви відкрили школу філософії «Новий Акрополь» в Україні. Які зміни в собі відчуваєте за ці роки?

Важко відповісти на це питання, адже є речі, які приходять з віком, є те, що здобувається завдяки особистим зусиллям і зробленим виборам. Уже в юності у мене був запит на більш глибоке розуміння життя. Сам я вихований у релігійній традиції, але в мене виникали питання щодо відповідей, які вона пропонує: чому так, навіщо? Крім того, я бунтував проти способу життя дорослих, які мене оточували. Ти прокидаєшся рано-вранці, йдеш на роботу, працюєш, приходиш додому, вечеряєш, дивишся телевизор, лягаєш спати. І наступний день знову такий самий. Здавалося б, у цьому немає нічого поганого. Але

Цих два елементи, властиві юності – пошук відповідей і сенсу існування, – супроводжують мене протягом усього життя і рухають по руслу, яке називаємо філософією.

Особисто у мене в юності був інтерес до певних містичних вчень, присутніх в релігійній традиції. І зважаючи на те, що я вивчав філософію в гімназії, це відкрило мені новий світ і пробудило інтерес саме до філософії.

Сьогодні мало уваги приділяється гуманітарним наукам. До прикладу, мій професор фізики вчився у Нільса Бора, і той давав своїм студентам великий, на декілька сторінок список книг, які вони мали прочитати впродовж навчання. В цьому списку лише одна третина книг були з фізики та математики, а решта – художня література, філософія та інші теми, пов'язані з формуванням особистості. Інакше кажучи, Нільс Бор розумів, що потрібно сприяти формуванню особистості, облагородити її внутрішній світ, розширити її горизонт, навчити її мислити, а все інше питання

проблема є: адже все життя людини перетворюється на деякий конвеєр, який невпинно відтворює ту саму форму існування. Я прагнув краще розуміти світ, в якому ми живемо, тому обрав фізику як спеціалізацію. І в мене був юнацький пошук вчителя, перш за все того, хто міг би передати мені деякі елементи свого досвіду та мудрості, дати настанови, які стануть орієнтиром.

Цих два елементи, властиві юності – пошук відповідей і сенсу існування, – супроводжують мене протягом усього життя і рухають по руслу, яке називаємо філософією. Я не можу сказати, що після стількох років, присвячених філософії та науці, все знаю і розумію. Пошук сенсу з часом трансформувалася в іншу форму ентузіазму, більш глибоку і спрямовану на інших людей. Як сказали б буддисти, особисте страждання пере-

творилося на співчуття. Впродовж цих 50 років я став тихіший, набагато старший і трохи мудріший. А зміни зазвичай помічають інші. Коли ми згадуємо себе, зокрема свою юність, на згадку завжди приходять дурниці, які ми робили, і я в цьому не є винятком (успіхається).

Але найважливішим моментом і поворотом у моєму житті була зустріч з «Новим Акрополем». Я знайшов те, що шукав: школу, вчителя, філософську традицію і друзів, з якими разом йдемо шляхом філософії та розділяємо спільну систему цінностей. Так, ми всі різні, але нас об'єднує філософський ідеал «Нового Акрополя».

Чи є у Вас маленькі радощі, без яких не уявляєте свого життя? Що приносить Вам радість?

Є багато речей, які мене радують. Я людина щаслива, і з роками моє щастя примножувалося, як і вміння радіти маленьким речам.

Радість для мене – це мої друзі та вчителі, які живуть нині або присутні у формі написаних ними текстів та настанов. А серед маленьких радощів – кава. Я страждаю, коли її немає. Для мене радість – це моя собака, прогулянки з нею, близькі друзі, сім'я. Тобто по суті все те, що є в житті кожної людини. Я не проявляю яскраво свої почуття та емоції, та мене радує те, що тішить і більшість людей. Радію успіхам акропольців, нашим досягненням, книгам, які видаємо, добре проведеному заняттю. Є багато радощів, пов'язаних з існуванням «Нового Акрополя» в Україні, за який я відповідаю. Тому все, що пов'язане з маленькими кроками і досягненнями нашої школи філософії, – це радість.

Яким Ви бачите майбутнє філософії у сучасному світі?

Майбутнє вимагає від нас осмислення минулого, знання звідки і з чим прийшли туди, де знаходимося; а з іншого боку – уявлення про те, куди і як бажаємо прийти у найближчому майбутньому. Філософія завжди реагує на історичні зміни, через які проходить людство, намагається їх осмислити,

а також пропонує людині сучасності та майбутніх епох більш довговічні, надійні життєві орієнтири.

Вивчаючи стародавню Грецію часів Платона та інших філософів цієї епохи, ми побачимо світ полісів, міст-держав, у яких кожна людина мала свої громадянські обов'язки, і де поліс був більше спільнотою людей, ніж сукупністю будівель. Після завоювань Олександра Македонського народжується концепція імперії, в якій співіснують і взаємодіють безліч культур, а звичайна людина мало що може змінити. Цінності, важливі за часів Платона, змінюються. Світ став іншим, величезним і неоднорідним, тому стоїки пропонують світогляд, згідно з яким всі люди є частиною світової спільноти, громадянами світу, а не тільки своєї нації, і всі вони об'єднані світовим розумом і універсальними моральними законами. Щоб співіснувати і розуміти один одного, був необхідний еkleктичний підхід, який починає розвиватися всередині стоїчної школи і досягає свого апогею в епоху пізніх неоплатоніків.

Ми також живемо у величезному глобалізованому світі, і нам здається, що ми мало що можемо зробити та змінити. Та попри все ми можемо приділити увагу собі та турботі про себе, а також можемо запропонувати ближнім краще, що в нас є, а саме: турботу, дружбу, щедрість, співчуття, любов і розуміння. Це не вимагає занадто багато зусиль.

Що буде через 50 років – цього ніхто не знає. Деякі філософи кажуть, що ми рухаємося в бік нового середньовіччя, феодалізації суспільства, великих міграцій населення, нових форм забобонів, втрати духовних орієнтирів і цінностей. Інші кажуть про новий осьовий час, про поворотну точку історії, подібну до тієї, що сприяла переходу від міфологічного світогляду до раціонального, і народженню всіх релігійних і філософських вчень, що існують досі, але ця стара парадигма вже втратила силу і не рухає людство. Тому в царині людського існування головним питанням є запропонувати те, що завжди актуально.

Вважаю, що філософія та її призначення – жити як належить людині – може стати відповіддю на історичні виклики нашого часу. Потрібно прийняти ідею необхідності олюднення людського життя. Таким чином, можемо запропонувати ліки від бід, з якими в майбутньому

може зіштовхнутися людство. Безліч питань залишаються відкритими, адже ми небагато знаємо про життя, природу та світ, в якому живемо, і що ще гірше – не знаємо, як використовувати самих себе за призначенням.

Що Ви порадите молодим людям, які шукають сенсів та орієнтирів?

Насамперед терпіння з собою і життям. Адже молодість імпульсивна, вона хоче все й відразу, має завищені або занижені очікування стосовно свого майбутнього. Тому, в першу чергу, раджу мати терпіння із собою та оточенням. Латинське слово *patientia* («терпіння») має спільний корінь зі

тість та взаємозбагачення. Вона подібна до музики, вимагає вміння чути і творити композицію відносин з усім багатством мелодій, ритмів і настроїв. Очевидно, що люди в соцмережах не є нашими друзями, бо з цим колом рідко можна поділитися найглибшими переживаннями. А друг – це той, перед ким можемо відкритися і чию пораду можемо почути.

Ще я порадив би подружитися з собою, добрим богами, природою та метафізичним виміром реальності. Вірити в себе, не опускати руки, адже не завжди все виходить так, як ми хочемо, але ми прийшли в цей світ для внутрішнього збагачення. Ми тут для засвоєння певного досвіду, що дозволить нам прожити достойне життя і гідно зустріти смерть.

Дружба – це вміння йти разом однією дорогою, спілкуватися та збагачувати одне одного.

словом «пацієнт». Пацієнт – той, хто бере участь у процесі лікування, але робить це з терпінням. Тому ми всі потребуємо філософії, яка, згідно з античними філософами, є ліками від хвороб і страждань людської душі. А щоб ліки могли виконати своє призначення, їх потрібно приймати згідно з порадами лікаря, в даному випадку – дотримуватись настанов філософської школи, яку обрали як терапевта, і таким чином перетворити філософію на спосіб життя.

Друге, що б я порадив: вміти вчитися, не ігнорувати власний та чужий досвід, а видобувати з нього уроки. Не наступати на одні й ті самі граблі безліч разів. Прислухатися до порад і настанов моральних авторитетів нашого часу та попередніх епох. Бути здатним почути старших, починаючи зі своїх батьків, які завжди нам бажають кращого, хоча не завжди вміло це роблять. Проте вони мають певний досвід і можуть дати хорошу пораду.

По-третє, культивувати дружбу, тобто якомога краще старатися будувати тривалі та глибокі відносини з іншими людьми. Дружба – це вміння йти разом однією дорогою, спілкуватися та збагачувати одне одного. Дружба – це не те, що варто тримати у шафі задля краси, це відкри-

Раджу вірити в себе, вибудовувати в собі моральний та духовний стрижень, що дозволяє нам залишатися вертикальними та людяними, незважаючи на зовнішні обставини. Не нехтувати людським у собі, будучи надто зайнятими скороминущими речами. Давати оцінку власним вчинкам та виправлятися. Бути здатним відчувати вдячність і виявляти її. Вдячність – це ставлення до іншого, як і дружба; де немає почуття вдячності, там немає і дружби.

Важливо пам'ятати про небо, про те, що ми живемо у присутності таїни, і пам'ятати про смерть, щоб піклуватися про життя. Завдяки цьому молоді люди згодом матимуть більш зріле ставлення до життя і більш відповідально ставитимуться до себе та інших.

Можна брати за зразок когось із античних героїв, адже мати приклад, який надихає, – завжди прекрасно. Сьогодні модно гнатися за кількістю підписників у соцмережах, щоб привернути увагу, але така «слава» швидкоплинна і примарна. Ті, хто дійсно заслуговують на увагу, не живуть у ЗМІ та соцмережах. Вони живуть у пам'яті людства. Усі вони залишили свій слід в історії і, певною мірою, уособлюють процес становлення та розвитку людської культури. ■

СИМВОЛ ВОГНЮ

Давні алхіміки пов'язували чотири елементи – землю, воду, повітря та вогонь – зі станами природи: землю – з фізичним світом, воду – з енергетичним світом і життям, повітря – із психологічним виміром, а вогонь – із розумом. Цей символ вельми важливий для нас, тому що ми – люди, а це означає, що ми істоти з розумом, істоти з вогнем.

Коли ми дійсно любимо, то постерігаємо внутрішнє тепло, вогонь, що розгоряється.

А світло, що його у фізичному світі дає вогонь, розганяючи темряву, на ментальному та духовому плані – це знання.

Тому люди, які гуртуються і діляться своїм вогнем з іншими, тим самим прагнуть стати більш людськими і досягти більшої любові й мудрості. Оце й означає філософія – «любов до мудрості». Саме тому філософія має що сказати про спільне життя, про потребу ділитися з іншими тим, що нас ушляхетнює, звеличує і тримає на ногах, дозволяє нам бути вертикальними, як вогонь.

Філософ – це пошукач, а не мудрець, який осягнув істину. Він не *sophos*, а *filo-sophos*. Він у жодному разі не заявляє своїх виключних прав на посідання Істини, він її смиренний пошукач. Як сказав Платон, всі ми шукаємо того, чого не маємо, і зараз нам бракує справжнього співіснування. Чи не тому, що замість давати – поспішаємося прохати, домагатися для себе начебто цілком законних прав, егоїстично забуваючи про свої обов'язки? Втім, добре відомо, що краще давати, ніж отримувати, бо великодушно віддавати може лише той, хто має.

У справжньому співіснуванні всі, хто зустрічається з людиною «вогню», отримують децицю теплоти в серці та децицю знання в душі; відчують, як навколо них тане холод і темрява упередженості. Це і є філософія.

Карлос Аделантадо, фрагменти зі статті «Символ вогню»

Замовляйте нову книгу Карлоса Аделантадо «Сфери свідомості. Я, інші та світ» (2025) на сайті нашого видавництва.

Скануйте QR-код
або звертайтеся за
контактами:
+38 (067) 440 94 24
na.books@gmail.com

ЦИТАТА, ЩО ЖИВЕ ЗІ МНОЮ

Кожна велика думка починає жити по-справжньому лише тоді, коли ми втілюємо її у власних вчинках. Акропольці розповіли, які філософські цитати є для них внутрішнім дороговказом, і як вони втілюють ці ідеї у щоденному житті.

Наталія Ніколаєнко, Дніпро

«Як лучник випрямляє свою стрілу, так мудра людина виправляє свою тремтячу і хитку думку». Дхаммапада

Наш розум необхідно скеровувати. Коли він має ціль – стає сильним і ефективним. Якщо цілі немає – беззмістовно падає додолу. Ціль філософа – втілювати цінності і сенси. Якщо вони є, розум не тремтить у вирі подій, а зміцнюється і знаходить рішення, як це зробити.

Олександр Дутка, Івано-Франківськ

«Боже, даруй мені спокій, щоб прийняти те, чого я не можу змінити, мужність змінити те, що можу, і мудрість відрізнити одне від іншого».

Важливо зрозуміти, на що я можу впливати. Якщо можу – змінюю. Якщо не можу змінити ситуацію, змінюю своє ставлення до цієї ситуації.

Анна Ключнікова, Київ

«Коли людині сімнадцять, вона знає все. Якщо їй двадцять сім, і вона, як і раніше, знає все, – значить, їй все ще сімнадцять».

Рей Бредбері «Кульбабове вино»

Розумію даний вислів як ідею про те, що справжня мудрість полягає в розумінні, що ніхто не знає всього, а самовпевненість у будь-якому віці свідчить про неусвідомлення власного невігластва. Заперечення можливості дорослішання та постійне переконання у власній правоті – це ознака «вічної юності» у негативному сенсі, коли людина так і не навчилася приймати нові знання та змінюватися. Усвідомлюючи це, я втілюю в житті допитливість до різних речей: будь-то знайомство з новими піснями відомого репера, який подобається сину, чи різноманітні види тварин Амазонії і їхня поведінка, чи пізнання своєї сутності як частинки Всесвіту. ■

A portrait of Igor Kozlovskyi, a middle-aged man with short grey hair, wearing a light yellow polo shirt. He is standing outdoors, leaning his right hand against a tree trunk. The background is a soft-focus green forest.

ФІЛОСОФ ІГОР КОЗЛОВСЬКИЙ: ШЛЯХ ГЕРОЯ У ХХІ СТОЛІТТІ

■ *Надія Кульгава*

Ким був Ігор Анатолійович Козловський – український філософ і правозахисник, наш сучасник? Перша частина його життя може видатися звичайною історією науковця та викладача університету. Натомість після шістдесяти років постає шлях філософа-героя, котрий пройшов крізь тортури як в'язень сумління, витримав важкі випробування, став видатним громадським діячем і допоміг багатьом людям. Проте це не було «дивом» раптового переродження.

Що дає людині внутрішню силу вистояти? Які світоглядні орієнтири виявляються незмінними у вирішальні моменти? Як філософське ставлення до життя допомагає вибудувати справжню внутрішню опору? Спираючись на книги, лекції та бесіди Ігоря Анатолійовича, спробуємо знайти відповіді на ці питання і простежити його шлях від альфи до омеги – від життя «звичайного» до життя героїчного. І хто знає, можливо, нам вдасться підняти завісу над таїною зв'язку між внутрішнім світом людини і зовнішніми звершеннями.

Життя «звичайної людини»

Про першу частину життя Ігоря Козловського відомо небагато – переважно це стислі біографічні факти про університетського викладача. Вочевидь, він був людиною скромною, майже не розповідав про свої дитинство та молодість. Ґрунтовне дослідження етапів формування його особистості, характеру та переконань – справа майбутнього.

Народився Ігор Анатолійович 16 лютого 1954 року в Макіївці, передмісті Донецька. У 1980 році закінчив історичний факультет Донецького державного університету, згодом навчався в аспірантурі. З 1980 по 2001 роки викладав в університетах України та США, а також працював у Донецькій обласній державній адміністрації. У 2001 році здобув звання доцента кафедри релігієзнавства й філософії. Багато років, аж до арешту, обіймав посаду доцента кафедри філософії Донецького національного технічного університету.

З дитинства він дуже багато читав і зокрема цікавився традиціями Сходу. В юності власноруч

переписував чимало рідкісних книжок, в тому числі Упанішади. Також він вчив напам'ять священні тексти, серед них і «Багавадгіту».

«Філософія і релігія – це шляхи до реалізації вищого начала в людині¹», – писав Ігор Козловський.

За студентських років Ігор Анатолійович познайомився із вченням йоги і почав практикувати. Він знайшов наставника у східних практиках, який багато років жив у Північній Індії та Середній Азії. Хоча сам філософ майже не згадував про це публічно, він підкреслював, що відтоді все своє життя послідовно практикував йогу та методи самодисципліни. До того ж, мав третій дан у карате-до.

Ігор Козловський наголошував на важливості ролі вчителя в житті людини. Вважав, що неможливо навчати й виховувати учнів без любові та особистого прикладу. Так, викладаючи в університеті курс про «І-Цзин», він сам жив за

якою нині славиться Україна. Його відкритість і повага до релігійного різноманіття формувалися не лише як у науковця-релігієзнавця, а й через багаторічне особисте спілкування та дружбу з представниками різних конфесій. І з роками ці стосунки лише поглиблювались і зміцнювались.

«Незалежно від того, чи це мусульманин, православний, католик, буддист, свідок Єгови, баптист, я маю поважати його вибір. Толерантність є складовою гідності. Поняття гідності передбачає, що ми чуємо іншу людину, поважаємо її права, життєвий, світоглядний чи релігійний вибір».

У полоні

Із початком російської окупації Донбасу у 2014 р. в Донецьку була заборонена будь-яка громадська діяльність, як і функціонування громадських організацій. Ігор Анатолійович разом із дружиною

Поняття гідності передбачає, що ми чуємо іншу людину, поважаємо її права, життєвий, світоглядний чи релігійний вибір.

Я перебуваю в такому місці, де можу вижити, тільки якщо буду думати не про себе. Коли ти думаєш не про себе, щось всередині тебе виводить тебе на інший рівень...

принципами цього вчення. Він мав багато учнів, які сьогодні живуть по всьому світу, і саме вони відіграли ключову роль у його визволенні з полону й подальших починаннях.

«Ми не можемо, наприклад, навчити когось правильної поведінки, якщо ми самі не вдосконалюємося. Ми не можемо когось закликати до любові, якщо не вчимося самі любити. Треба із себе починати. Ми не можемо організувати людей, якщо самі не організовані. І це стосується всіх аспектів».

«Якщо людина не вмє любити, вона нікого не зможе навчити. Головний прояв духовності – це любов».

У 1990-2000 Ігор Козловський очолював обласний відділ у справах релігій при Донецькій ОДА. Разом з колегами він послідовно працював над утвердженням релігійної толерантності,

залишився в місті, зокрема щоб доглядати за важкохворим сином. Попри небезпеку, філософ не припинив громадської діяльності й продовжував публічно висловлюватися українською мовою. Разом із представниками різних релігійних конфесій організував у центрі окупованого Донецька міжконфесійний молитовний марафон «За мир, любов та цілісність України», що тривав 158 днів. Цей безпрецедентний акт мирного спротиву було відзначено у звіті Верховного комісара ООН з прав людини.

У 2016 році в Донецьку 62-річного філософа було заарештовано російським режимом за його переконання та правозахисну діяльність. На той час він уже був відомою постаттю як в Україні, так і за її межами. Його катували, вимагаючи визнати легітимність окупації Донбасу. Про пережите він згодом розповість у книжці «Гідність – це правдивість».

«На допитах вони мали на меті зламати вас

¹ Тут і далі цитати І. А. Козловського

навіть не психологічно (хоча й цього хотіли), а позбавити вас людської гідності, знищити людське в людині. Це була їхня мета».

Жорстокі випробування не зламали дух філософа: навіть за ґратами він залишався вірним собі. У стінах в'язниці Ігор Козловський проводив бесіди й читав лекції серед ув'язнених, намагаючись підтримати їх морально. Він допомагав, чим міг, мешканцям рідного міста – своїм співв'язням, котрі, як і він, опинилися в неволі.

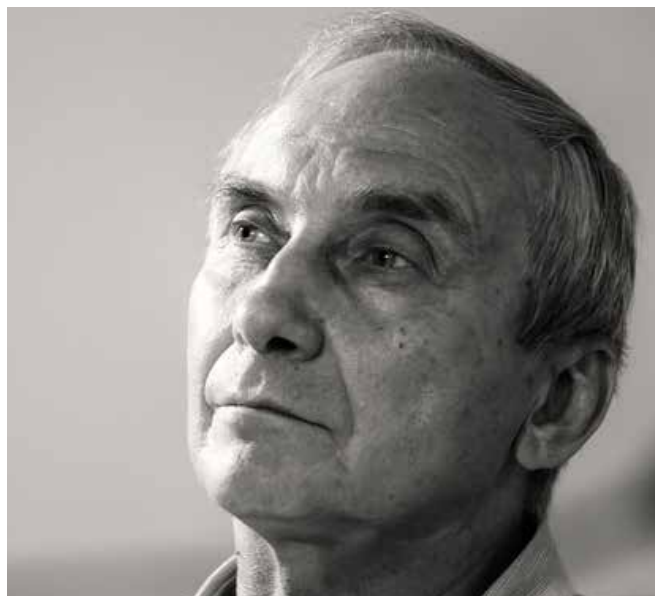
«Людина існує, коли існує людяність... Ми маємо показувати приклади людяності. Борг любові безкінечний: його можна віддати там, де ти є в цю мить».

«Я перебуваю в такому місці, де можу жити, тільки якщо буду думати не про себе. Коли ти думаєш не про себе, щось всередині тебе виводить тебе на інший рівень... Якщо у когось немає їжі, ти ділишся з ним їжею, якщо у когось немає одягу, ти даєш йому щось своє. Комусь потрібне людське тепло – і ти йому посміхаєшся. А комусь потрібні слова – і ти з ним розмовляєш. Люди потребували глибоких слів, які могли б щось змінити в них всередині. Таких моментів, розмов і навіть лекцій, які я їм давав, було дуже багато».

Його ситуація, його мужність і тверда позиція викликали широкий резонанс в Україні та за її межами. Численні учні Ігоря Анатолійовича, розсіяні по різних куточках світу, привернули увагу міжнародної спільноти до долі філософа-в'язня. Держава разом із багатьма міжнародними організаціями невпинно боролася за його визволення. У грудні 2017 року після 700 днів неволі його було звільнено в межах обміну полоненими. Його повернення стало символом незламності, гідності та сили духу.

Після звільнення

Після звільнення для Ігоря Козловського розпочався новий, надзвичайно насичений етап життя. Для багатьох людей філософ став уособленням совісті та внутрішньої сили, прикладом людини, яка, витримавши важкі випробування, зберегла гідність і людяність, ще більше зміцнилася у своїх переконаннях, присвятивши себе служінню іншим.

Упродовж останніх семи років він був одним із найвідоміших українських правозахисників, членом правління організації «Центр громадянських свобод», яка у 2022 році отримала Нобелівську премію миру. Ігор Анатолійович зробив вагомий внесок у популяризацію філософії в Україні. Активно працював в Інституті філософії НАН України, організовував відкриті філософські школи, проводив численні лекційні курси з філософії та релігієзнавства, надихаючи нові покоління мислити глибоко й незалежно.

Останніми роками побачили світ кілька його книг, створених на основі лекцій та бесід: «Людина на перехресті. Роздуми про екзистенціальний інтелект», «Гідність – це правдивість», «Стратегія людини: від думок до дії».

У 2022 році, з початком повномасштабної війни і загрозою окупації Києва, Ігор Козловський не залишив столицю. Як писав філософ і громадський діяч Костянтин Сігов: «Ігор Козловський не покинув жодне з міст, які він любив; у певному сенсі він створив «нове місто», повне друзів».

Ігор Козловський помер від зупинки серця 6 вересня 2023 року в Києві, на 70-му році життя. На прощанні з ним лунали голоси офіційних представників православної, греко-католицької та католицької християнських конфесій, а також іудейської, мусульманської та буддистської релігій. Кажуть, що це було безпрецедентно.

Читайте продовження у наступному номері журналу. ■

ЩО ЧИТАЮТЬ СЬОГОДНІ: КНИГИ ДЛЯ ЗМІСТОВНОГО ДОЗВІЛЛЯ

■ Ольга Косянчук

До Всесвітнього дня філософії редакція журналу «Ідеаліст» провела опитування, присвячене темі читання. В опитуванні взяв участь 51 респондент віком від 13 до 67 років – люди, які цікавляться філософією та шукають змістовний і якісний контент. Ділимося результатами дослідження – можливо, вони стануть для когось джерелом натхнення або спонукую взяти до рук хорошу книгу.

Читання художньої та філософської літератури залишається актуальним попри цифровізацію та розмаїття сучасного контенту. Понад 90% опитаних читають щонайменше одну книгу на рік, а третина – від п'яти до восьми книжок.

Понад 70% респондентів віддають перевагу паперовим виданням, тоді як решта обирають електронні книги або аудіоформат.

Серед художніх творів лідирують епічні та філософсько-фантастичні книги. Найчастіше згадувалися «Володар перснів» Дж. Р. Р. Толкіна та «Гра в бісер» Германа Гессе.

У філософській літературі переважає класична антична традиція. Найпопулярнішими виявилися твори Платона, а також стоїків – Сенеки й Марка Аврелія («Наодинці з собою»). Це свідчить про інтерес до практичної та етичної філософії.

Східна мудрість – на другому місці за популярністю. Серед найчастіше названих – «Бхагавад-Гіта», «Дхаммапада» та «Бесіди і судження» Конфуція.

Філософія ХХ–ХХІ століть також привертає увагу читачів. Улюбленими авторами є Массимо Пільюччі, П'єр Адо, Хорхе Ліврага, Карлос Аделантадо, Мераб Мамардашвілі.

ТОП-20 ХУДОЖНІХ КНИГ

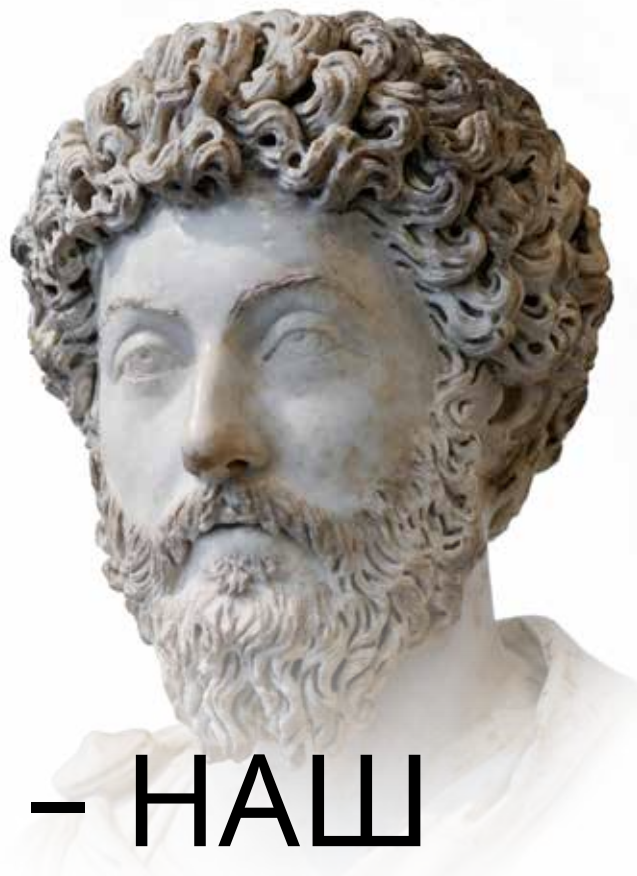
за частотою згадування
у відповідях

- «Володар перснів», Дж. Р. Р. Толкін
- «Гра в бісер», Герман Гессе
- «Маленький принц», Антуан де Сент-Екзюпері
- «Алхімік», Х. Ліврага
- «Цитадель», Антуан де Сент-Екзюпері
- «Кульбабове вино», Рей Бредбері
- «Сильмариліон», Дж. Р. Р. Толкін
- «Планета людей», Антуан де Сент-Екзюпері
- «Сто років самотності», Габріель Гарсія Маркес
- «Гаррі Поттер», Джоан Роулінг
- «Дюна», Френк Герберт
- Казки Дж. Р. Р. Толкін
- «Ті, що співають у терні», Колін Маккалоу

ТОП-20 ФІЛОСОФСЬКИХ КНИГ

за частотою згадування
у відповідях

- «Держава», Платон
- «Бенкет», Платон
- «Наодинці з собою», Марк Аврелій
- «Моральні листи до Луцилія», Сенека
- «Анкор-учень», Х. Ліврага
- «Бхагавад-Гіта»
- «Як бути стоїком», Массимо Пільюччі
- «Плисти проти течії», Х. Ліврага
- «Сфери свідомості. Я, інші та світ», Карлос Аделантадо
- «Мистецтво любові», Еріх Фромм
- «Що таке антична філософія», П'єр Адо
- «Нікомахова етика», Арістотель
- «Голос безмовності», Олена Блаватська
- «Сьогодні я бачила», Делія Стейнберг
- «Філософія для життя», Делія Стейнберг
- «Дхаммапада», Будда
- «Еннеади», Плотин
- «Буття і час», Мартін Гайдеггер
- «Лекції з античної філософії», Мераб Мамардашвілі
- «Пайдейя», Вернер Йєгер

ДАВНІ СТОЇКИ – НАШ ПОРЯТУНОК СЬОГОДНІ

■ *Делія Стейнберг*

Численні несприятливі ситуації, у які ми потрапляємо, можуть спричинити прояви неконтрольованих емоцій, депресії та легких тривожних станів, із якими складно впоратися, і лікарі шукають способи нам допомогти.

Цікаво, що це спонукає нас звертатися до давнього світу за відповідями, які були ефективними та корисними в минулому. Йдеться про філософію стоїків, яка сьогодні відновлюється як інструмент допомоги в сучасних умовах.

На цю тему написано багато книг і статей, і автори продовжують писати нові роботи, навіть якщо прямо не цитують стоїчні поради. Одна з таких книг нещодавно привернула мою увагу. Вона називається «*Філософія для життя та інші небезпечні ситуації. Антична мудрість для розв'язання сучасних проблем*» Жуля Еванса¹.

Хочу відзначити кілька дійсно цікавих ідей:

---

¹ Переклад з англ.: Jules Evans. *Philosophy for Life and Other Dangerous Situations: Ancient Philosophy for Modern Problems*

1. Не події змушують нас страждати, а те, як ми їх сприймаємо.

Наше ставлення до подій дуже важливе. Ментальна та емоційна позиція може цілком змінити для нас сенс того, що відбувається. Інакше кажучи, було б простіше, якби ми змінили підхід до подій.

Часто наш погляд на життя формується під впливом переконань і думок, що вкорінилися в нас, навіть якщо вони не зовсім наші, – адже вони приходять ззовні й непомітно впливають на наше сприйняття.

Нам потрібне нове бачення, яке дозволить розширити свої межі та обрії. Хоч ми і не станемо щасливими раз і назавжди, принаймні будемо більш спокійними та врівноваженими, знаючи, що з часом знайдемо спосіб менше страждати.

Спокій – це важливо. Нам потрібно навчитися заспокоювати себе, бачити і слухати себе без надмірного хвилювання та болю.

2. Ми не завжди усвідомлюємо свої думки, але можемо щиро досліджувати їх у собі, доки не зрозуміємо.

Давньогрецькі філософи, зокрема Сократ, стверджували: необхідно пізнати себе. Для цього потрібно щиро й безперервно досліджувати себе, але без одержимості. Ми повинні навчитися запитувати себе про те, що нам подобається, а що ні; у що ми віримо, а що відкидаємо; що нас приваблює, а що засмучує.

Особливо корисна порада стоїків — вести щоденник невеликих роздумів про свої думки та почуття, чесно і стисло аналізуючи себе.

3. Ми не можемо контролювати те, що відбувається, але здатні контролювати свою реакцію на події.

Грецький філософ Епіктет розділив людський досвід на два типи: те, що залежить від нас, і те, що від нас не залежить. До останнього належить незліченна кількість чинників: людські, соціальні, економічні, кліматичні, біль, смерть... і багато іншого, часто непередбачуваного.

Те, що від нас залежить, – це контроль над собою, особливо якщо зробити його постійною практикою. Самоконтроль сприяє самовдосконаленню, зменшує тривожність і виховує здатність приймати обґрунтовані рішення навіть у заплутаних ситуаціях.

4. Вибір точки зору.

Раніше ми говорили про ставлення до речей, а тепер звернемо увагу на точку зору. Вона визначає кут, під яким ми дивимося на події, надаючи їм більшої або меншої значущості залежно від того, чи перебувають вони у нашому полі зору чи ні. Наприклад, хороший фотограф вміє помічати деталі, які для інших непомітні, і чудово їх підкреслює.

Філософ-імператор Марк Аврелій любив порівнювати стан людини з неосяжністю Всесвіту, оскільки це допомагало йому сприймати себе і події з більшою простотою та скромністю. В одному зі своїх висловів він каже: «Нікому ніколи не припаде того, чого він від природи не міг би знести». Отже, наші проблеми не перевищують міри.

Важливо також жити теперішнім: немає сенсу повертатися до минулого, яке вже відбулося, хіба що для того, щоб винести з нього цінний досвід; і немає сенсу фантазувати про майбутнє, якщо ми навіть не намагаємося спланувати день, тиждень чи місяць свого життя належним чином.

5. Важливість свідомого повторення

Стоїки надають великого значення (як і інші сучасні філософські течії) навчанню, постійним вправам, свідомій практиці та повторенню. Якщо ми повторюватимемо лише механічні дії, ми нічого по-справжньому не навчимося.

6. Важливість роботи

Бездіяльність – матір усіх лих. Праця, фізична й розумова, збагачує людину не лише тим, що вона продуктивно використовує час, але й тим, що в роботі ми відкриваємо сфери діяльності, до яких можемо повернутися у хвилини зневіри. Сенека казав, що стоїк сприймає всі негаразди як вправи. Це означає, що перешкоди слід перетворювати на випробування та ставитися до них відповідно, щоб ми могли винести з них уроки, які будуть корисними протягом усього життя.

7. Важливість чесноти для досягнення щастя.

Стоїцизм має на меті стан благополуччя, який ґрунтується на важливості чесноти. Більше ніж благополуччя, люди постійно шукають щастя, хоча щастя не для всіх однакове. На думку стоїків, щастя не залежить від зовнішніх чинників, таких само мінливих, як багатство і влада; воно полягає лише у внутрішньому розвитку людини.

Хоча може здаватися, що дуже важко відокремитися від цілей, пов'язаних із добробутом і престижем, але це не так вже й важко, коли ми відкриваємо цінність внутрішніх скарбів, які ніхто не в змозі в нас відібрати.

8. Важливість морального обов'язку перед людством.

Людська етика пропонує зобов'язання, яких необхідно дотримуватися стосовно всіх, хто нас оточує: друзів, родини, колег, супутників життя. Але існує ширший обов'язок, який охоплює все людство, бо ми всі до нього належимо.

Поеднати ці різні обов'язки буває дуже важко, але наша майстерність полягає в тому, щоб знаходити точки дотику, а не тертя.

З певної глибокої причини стоїки вважали людей «громадянами світу», не хегтуючи любов'ю до власної країни. Громадянин світу думає також і про ціле, щоб шукати щастя, яке буде корисним для всіх. ■

КАТЕРИНА БІЛОКУР. ШЛЯХ ДО МРІЇ

■ *Лідія Лейко*

Катерину Білокур називають генієм українського живопису. Малярство було її мрією, пристрастю і сенсом життя. Вона рано зрозуміла своє покликання і йшла до своєї мети попри всі перешкоди з волячою, як вона сама казала, впертістю. Споглядаючи її квіти на блакитно-синьому, дивовижно небесному фоні, ніби потрапляєш до раю, де квіти оживають, пахнуть, літають і дивляться на нас широко розплющеними очима.

Художниця вважала, що квіти, як і люди, живі та мають душу. В її полотна можна довго й зачудовано вглядатися та медитувати.

Залюблена в квіти, вона малює їх уранці, оповиті серпанком туману, вдень і ввечері, коли вони втаємничено визирають із темряви. Кожну квітку майстриня змальовує з натури. Втім, поєднані між собою на полотні, вони вже занурюють нас не лише в царство природи, а й у духовний світ майстрині. Відчувається на полотнах і присутність людини – це ненароком

кинута на тин біленька хустинка чи солом'яні дахи, що проглядають за мальвами й соняхами.

Щоб зберегти свій талант і душу, вона жила ніби у двох вимірах. У зовнішньому житті «копала, садила, полола, збирала, тіпала, микала, пряла, ткала, шила...». Й одночасно в уяві плекала свої роботи, щоб перенести їх на полотно, коли знайдеться час для малювання: «... Куди я не йду, що я не роблю, а те, що я надумала малювати, слідом за мною». Її душа перебувала в іншому, вищому світі, це живило надію й додавало сили боротися.

Шлях випробувань

З її сокровенної мрії – стати художницею – сміялись навіть найближчі люди. «Схаменися, Катре! – казав батько, – та на тебе будуть люди тюкати! Бо де ж таке видано, де ж таке чувано у світі білому, щоб темна, неосвічена баба-селянка та щоб була художником?!...» На що вона від-

Колгоспне поле. 1948–1949 рр.

повідала: «Якщо ще такого не було на світі, то нехай ще й таке побуде, що темна, неосвічена селянка та й стала художником».

Народилася Катерина на зламі століть 7 грудня 1900 р. в селі Богданівці, тоді Полтавської, а нині Київської області. Сім'я Білокур була заможною, мала землю, худобу, будинок. Крім доньки, було ще двоє синів. Катря рано відчула потяг до малювання. Якось обмалювала кониками весь зошит брата, за що батько її побив і малювати заборонив. Але вона не могла відмовитись від своєї мрії. У матері потай взяла шматок полотна і вуглиною малювала все, що бачила навкруги, чи вигадувала щось фантастичне.

Приблизно у 23 роки Катерина в календарі прочитала, що в Миргороді є художній технікум кераміки. Зі своїми малюнками й надією їде вона туди. Проте її не прийняли, оскільки не мала освіти, а малюнки ніхто й дивитися не став. Звісно, для неї це було трагедією.

Проте саме тоді в її рідному селі Богданівці сім'я вчителів організувала драмгурток. З дозволу батьків вона поринула в нову справу. Була там і художницею, і сценаристкою, проявила ще й неабиякий акторський талант. Відтак спробувала вступити в Київський театральний технікум. Зрозуміло, що без документів про освіту її не взяли.

Батьки і надалі забороняли малювати. З відчаю після чергової сварки вдома вона ледь не втопилася. Цього вже не витримала мати, і, хоч із пересторогами, батьки дозволили Катрі у вільний від роботи час займатись улюбленою справою. При цьому Катерина отримала хворобу ніг, бо це трапилося холодного листопадового дня.

Тепер, уже не криючись, вона знаходить час і наполегливо вчиться. По «сто разів» змальовує одну й ту ж саму квіточку чи якийсь плід, доки вони не оживають під пензлем. Вона вчиться у природи, все малює з натури.

Визнання майстерності

Якось, послухавши тужливу українську пісню «Чи я в лузі не калина була?» у виконанні Оксани Петрусенко, Катерина пише співакці лист-сповідь і вкладає у нього свій малюнок пучка калини. Підписує конверт просто: «Київ,

академічний театр, Оксані Петрусенко». Як не дивно, лист дійшов. Співачку вразили і доля Білокур, і калина на полотні. Вона звертається до Центру народної творчості з проханням потурбуватися про талановиту жінку.

За дорученням з Києва від Полтавського будинку народної творчості до Катерини Білокур приїжджає Володимир Хитько і, зачудований її творчістю, відбирає для показу одинадцять полотен. Виставка художниці відбулась в Полтаві у 1940 році і стала сенсацією.

Білокур нарешті відчула визнання своєї майстерності: «О, з якою я енергією працювала в кінці 1940 року й на початку 1941-го! Уже рідні мої мене не сварили, бо в Полтаві сказали, що я – художник! Чуєте!? Вчені люди назвали мене художником!».

Проте їй вже було 39 років. Скільки часу згаяно в пошуках і засвоєнні технічних навичок! Як бракувало їй наставника! Фарби вона виготовляла сама із природних матеріалів: калини, бузини, цибулі, буряка. Пензлі також робила сама з коров'ячої вовни, ворсинок котячого хвоста, гілочок вишні і бляхи від консервних банок. Таких пензликів у неї було більше сотні. Деякі, зроблені з кількох волосинок, були такі тоненькі, як голочки, тож її витончені полотна порівнювали з вишивками. На початку не було кому підказати, що полотно й фанеру спочатку потрібно заґрунтувати, тож фарби на ранніх її роботах із часом втрачали чистоту.

У 1949 році Катерину Білокур приймають до Спілки художників України, а через два роки нагороджують орденом «Знак Пошани», потім вона одержує звання народного художника України.

Її твори експонуються на виставках у Полтаві, Києві, Москві та інших містах. Картини Білокур вражають Пабло Пікассо. Її мистецтво високо оцінюють у Японії й запрошують художницю відвідати цю країну. Пропонують створити в її рідному селі художню школу, щоб Катерина могла передавати досвід та своє бачення краси. «І скільки в голові моїй снується чудових невиданих буйних картин! І так вони в мріях і залишаються, бо в дійсності приходиться дрижати над кожною унцією олії, фарби і над кожним міліметром полотна! А в селі де візьмете?

Кавун, морква, квіти. 1951 р.

Квіти, яблука і помідори. 1950 р.

Та ще як хворість спутала, що й поїхати нікуди сил нема!», – каже Катерина. Незважаючи на це, вона ще й навчає дітей, охочих до малювання.

Особливо суцужно їй було в останні роки життя. Мати важко хворіла, та й сама майстриня почувалася недобре. На творчість не було часу. Після смерті матері Катерина потрапляє до Яготинської лікарні, де їй роблять операцію, яка вже не допомагає. 10 червня 1961 р. народна художниця Катерина Білокур помирає. Їй було лише шістдесят років.

Часопростір Білокур

Картини Білокур реалістичні, проте це не простий натуралізм: художниця дивним чином поєднує квіти весняні, літні, осінні, колоски і плоди. Споглядаючи їх, ми ніби перебуваємо в якомусь іншому часопросторі, де відчувається циклічність буття й водночас плинність і вічність прекрасного, де панують єдність і злагода.

Найбільше робіт художниці зберігається в Національному музеї декоративного мистецтва України. Про її життя і творчість можна дізнатись з перших рук – із книги листів Катерини. Їх

зібрав і видав письменник і дослідник творчості художниці М. Ф. Кагарлицький.

Письменниця Оксана Забужко, характеризує життєвий шлях мисткині, пише: «Це – геній, поставлений в умови, що унеможлилювали самореалізацію: вона не мала паспорта, була фактично «прикріплена» до свого колгоспу, до того ж, вона була жінкою – у неї не було шансів. І ось ця жінка з її неймовірною, просто скаженою гордістю і впертістю, одна проти системи, проти спільноти і проти родини, з якою теж треба було воювати за право бути собою».

Попри непросту долю, Катерина Білокур змогла не лише стати художницею, а й досягти вершин майстерності. Її шлях до мистецтва, шлях до своєї мрії – це феноменальний приклад утвердження людської гідності й здобуття права на творчість і самобутність у час, коли все навколо повстає проти. Полотна майстрині входять до скарбниці українського мистецтва, дивують і надихають шанувальників, несуть у собі радість і красу життя, а саме її життя є прикладом шляху до мрії, незважаючи на перешкоди та випробування. ■

АРГОНАВТИ

■ Микола Зеров *М.Рильському*

Так, друже дорогий, ми любимо одно:
Старої творчості додержане вино,
І мед аттіцьких бджіл, і гру дзвінких касталій.
Хай кволі старчуки розводять мляві жалі,
Хай про сучасність нам наспівує схоласт,
Хай культів і фактур неважений баласт
У човен свій бере футуристичний тривій, —
Ми самотою йдем по хвилі білогривій
На мудрім кораблі, стовесельнім Арго,
А ти як Тіфій нам, і від стерна свого
Вже бачиш світлу ціль борні і трудних плавань:
Дуб з золотим руном і колхідійську гавань.

1924

ДОРОГИ

■ Богдан-Ігор Антонич

Розгорнулась земля, наче книжка
(дороги, дороги, дороги).
Зашуміла трава і прিনিшкла,
простелилась нам юним під ноги.
Тільки небо і тільки пшениця
(над нами, за нами, під нами).
Тільки безкрай і далеч іскриться,
тільки безвість вітає вітрами.
Голубінь, золотавість і зеленъ
(яруги, галявини, кручі).
Розспівались таємно: дзінъ-дзелень
цвіркуни в конюшині пахучій.
Залізиста вода із криниці
(дороги, дороги, дороги).
О, відкрий нам свої таємниці,
дивний місяцю мідянорогий!
Бо в дорогах звабливая врода
(о зеленъ! о юність! о мріє!).
Наша молодість, наче природа,
колосистим ще літом доспіє.

1933

ФІЛОСОФІЯ ДЛЯ ЖИТТЯ

Курс лекцій та практичних занять

18 лекцій
заняття щотижня

практичні заняття
двічі на місяць

курс вивчається
у 54 країнах

Програма

- Філософія як спосіб життя ▪ Індія ▪ Тибет ▪ Єгипет ▪ Рим і стоїки ▪ Конфуцій
- Платон ▪ Плотин ▪ Аристотель ▪ Свобода вибору і доля ▪ Філософія історії

Що дає курс практичної філософії

- пізнавати себе і вчитися володіти собою
- краще розуміти інших
- приймати події, виклики часу і не боятися змін
- розвивати критичне мислення, міркувати та розширювати світогляд
- розвивати символічне мислення та творчу уяву

Більше, ніж навчання

Разом ми робимо культурні і волонтерські проекти. У школі філософії «Новий Акрополь» ви знайдете однодумців, щоб допомагати природі та людям.

Запрошуємо у філософську подорож! Реєструйтесь і запрошуйте друзів:

 newacropolis.org.ua

 [philosophy_course](https://www.instagram.com/philosophy_course)

НОВИЙ АКРОПОЛЬ

ВИДАВНИЦТВО

Готуються до друку

- Платон «Алківіад I»,
Прокл «Коментар до "Алківіада I"»
- Делія Стейнберг Гусман
«Шлях до перемоги»

Для придбання і розповсюдження звертайтеся:

nabooks.com.ua,
facebook.com/NewAcropolisPublishing

  +38 (067) 440-94-24

